תנ״ך · ראשונים · קיצור בעל הטורים · תורה

קיצור בעל הטורים על ויקרא

רבנו יעקב ב"ר אשר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קיצור בעל הטורים על ויקרא

רבנו יעקב ב"ר אשר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קיצור-בעל-הטורים-על-ויקרא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 5
פרק ד 6
פרק ה 7
פרק ו 7
פרק ז 9
פרק ח 9
פרק ט 9
פרק י 10
פרק יא 12
פרק יב 13
פרק יג 14
פרק יד 15
פרק טו 16
פרק טז 17
פרק יז 19
פרק יח 19
פרק יט 20
פרק כ 23
פרק כא 24
פרק כב 26
פרק כג 27
פרק כד 29
פרק כה 30
פרק כו 32
פרק כז 35

פרק א

פסוק א

א' דויקרא זעירא שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך שנא' בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה ואמר לו הקב"ה לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה. ויקרא אל משה. ר"ת אמ"ו בעטרה שעטרה לו אמו. הקדים משה לשם כביכול כאחד שמדבד עם חבירו ומקדימו דרך מוסר. כתיב לעיל ואש תהיה לילה בו. וסמיך ליה ויקרא אל משה לו' מתוך שקרא לו ודבר עמו היו פניו בוערות כאש:

בכל מסעיהם ויקרא אל משה לו' שבכל מסעיהם קרא למשה לו' שיסעו כדכתיב ע"פ ה' יסעו. חמשה אלפין בפסוק כנגד חמשה חומשי תורה וט' תיבות יש בו וכן יש ט' תיבות בפ' אנכי ה' אלהיך לו' שכל הלומד תורה כאילו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' תיבות בפסוק זאת התורה לעולה:

פסוק ה

בן בקר עולה שנ"ד שצריך להיות בן שנה:

וזרקו את הדם בבן הבקר כתיב את הדם ובצאן כתיב את דמו לפי שדמו של צאן דומה לדם האדם לכך כתיב דמו שמעלה עליו הכ' כאלו הקריב דמו:

פסוק ט

בבן בקר כתיב וקרבו וכרעיו ובצאן כתיב והקרב והכרעים ואיתא בתנא דבי אליהו לפי שכשמהלכת בהמה דקה מגבהת כרעי' כמו שתי וערב אבל בהמה גסה מגבהת כרעיה לצדדיה ולכך בהמה דקה משתנה מאכל' בבטנה ועל כן צואת' ג"כ משונה מבהמה גסה: בבן הבקר לא כתיב אלא והקטיר ובצאן כתיב והקריב והקטיר לפי שצאן הוא מועט ומקריב ומקטיר הכל בפעם אחת. בבן בקר לא כתיב הוא ובצאן והעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף בא תחת הכבש בדלות יכול אם עשאו ככבש יהא כשר ת"ל הוא: בבן בקר כתיב לרצונו ולא בצאן ובעוף לפי שמרבה להביא:

פסוק יא

צפונה כדי להגין ממה שנאמר מצפון תפתח הרעה. כתיב צפון בצאן כנגד יצחק שאפרו צפון וכן בעזים כתיב צפון כנגד יעקב שנא' בו ואת עורות גדיי העזים:

פסוק טו

ומלק את ראשו מליקה מן הצואר לפי שהיונה כשהיא פודחת מחזרת הסימנים ע"ג הצואר. ועולת העוף למעלה על שם יצחק שנקרא יונת אלם שהועלה למעלה ע"ג המזבח:

פרק ב

פסוק א
ונפש כי תקריב קרבן מנחה נא' נפש במנחה לפי שבנפשו היא באה שהעני טורח עד שהשיג להביא'. בעוף ובמנחה לא נא' לפני ה' כמו בבן בקר לפי שעניים מביאים אותם ומתביישים להביא אותה לפני הכל ולכך אמר לאהרן ולבניו שאינן בפרהסיא והזהיר לאהרן לו' שאף הכהן הגדול לא יבזה מנחת הדל:

פסוק יא
לא תעשה חמץ לפי שיצר הרע דומה לשאור ומטעם זה ג"כ הזהיר על הדבש שיצר הרע מתוק לאדם כדבש:

פסוק יג
וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ג' פעמים הזכיר מלח בפסוק משום דבג' מקומות המלח נתון בלשכת המלח ועל הכבש ועל המזבח:
תקריב מלח בגי' זה יביא מלח משל ציבור:

פרק ג

פסוק ב
וסמך ידו כתיב בבקר ובצאן ובעז כתיב את ידו לפי שהבקר חזק ויכול לסבול הסמיכה שצריך לסמוך עליו בכל כחו מה שאין כן בצאן ובעז לכך נא' את דמשמע ברפיון. בבקר כתיב אם זכר אם נקבה ובצאן כתיב זכר או נקבה לפי שהוצרך או לרבות הפלגס ואם לא משמע רבוי ובעז לא הזכיר כלל זכר ונקבה לפי שעז מנהגו לעולם להוליד זכר ונקבה יחד ומסתמא ישחוט הזכר וישאיר הנקבה לפרנסת ביתו. בבן בקר כתיב והקטירו אותו בני אהרן ל' רבים ובצאן כתיב והקטירו הכהן לפי שבן בקר צריך הרבה כהנים:

פסוק ג
את החלב המכסה את הקרב לפי שבא לכפר על החטא שעשה מחמת רוב שומנו כדכתיב שמנת עבית כשית וכתיב וישמן ישורון ויבעט לכך מביא החלב וכאלו הקריב חלבו:

פסוק ז
אם כשב והוא יותר גדול מן הצאן כדכתיב והכשבים הפריד יעקב. כש"ב בא"ת ב"ש לב"ש על שם לבשו כרים הצאן:

פרק ד

פסוק ז
מזבח קטרת הסמים בפרשת כהן משיח כתיב קטרת הסמים ובפרשה שאחרי' לא כתיב הסמים לפי שכהן גדול מתעשר בקטור, הוסיף לו' סמים. בכל הכפרות כתיב כפרה וסליחה חוץ מכהן גדול לפי ששגגת תלמוד עולה זדון:

פסוק יב
על שפך הדשן ישרף צותה תורה לשרוף קרבנו של כהן משיח בפרהסיא בחוץ על שפך הדשן שלא יתבייש אדם להתודות על חטאו שהרי כ"ג חטא והתודה והביא קרבן על חטאו:

פסוק יג
ישגו שני' במסו' ואם כל עדת ישראל ישגו. ישגו צאני ביחזקאל על רועי ישראל המתעים את הצאן הכא נמי מיירי בצבור ששגגו ע"פ ב"ד שטעו בהוראה:
מעיני ד' ונעלם דבר מעיני הקהל. ואידך בההיא עניינא אם מעיני העדה. ונעלם מעיני אישה. ונעלמ' מעיני כל חי איירי בתורה דכתיב לעיל מיניה והחכמה מאין תמצא ה"נ נעלמה החכמה מעיני הבית דין שטעו בהוראה ונעלם מעיני אישה זהו שאמרו אפי' שמע מעוף הפורח שנטמאה שוב אין המים בודקין אותה זה הוא ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים שאפי' שמע מעוף השמים והעלים עצמו כאלו לא ידע שוב אין המים בודקין אותה:

פסוק יד
ונודעה ב'. ונורעה החטאת ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו שאפי' על השוגג שיש לו להביא חטאת ולא הביא הקב"ה נפרע ממנו וזהו ונודעה יד ה' את עבדיו מי שחטא ומביא קרבן וזעם את מי שאינו מביא:
והביאו אותו לפני אהל מועד. ד' במסו' הכא ואידך והביאו אבנים אחרות גבי מצורע והביאו בניך בחוצן והביאו את כל אחיכם לו' מי שמחוייב קרבן לה' ואינו מביאו לכהן סוף שצריך לכהן שיבא לראות נגעי ביתו ואם הוא מביאו זוכה למה שנאמר והביאו בניך בחוצן והביאו אל כל אחיכם מכל וגו':

פסוק כא
חטאת הקהל הוא וסמיך ליה אשר נשיא יחטא לו' כל שבידו למחות ואינו מוחה מעלה עליו כאלו הוא חטא:

פסוק כג
את קרבנו נא' בקרבן נשיא רבוי את לו' שיביא קרבן שמן וגדול לפי שבכל יום אוכל פטומות שלא יהא שלחנו מלא ושלחן רבו ריקם. בעז כתיב שעיר עזים זכר שעירת עזים נקבה לפי שאין בשמו חילוק לזכר ולנקבה שהכל נקרא עז לכך צריך לפ' זכר או נקבה אבל כבש יש חילוק בשמו כבש לזכר כבשה לנקבה:

פסוק כז
בעשתה בגי' אם כולה ולא במקצתה:

פסוק לא
הוסר ב' כאשר הוסר חלב. ומעת הוסר התמיד לומר שמעת הוסר התמיד הוסר כל חלב שבזכותו נשתלח ברכה בכל:

פרק ה

פסוק א
אם לוא יגיד ונשא עונו אם לוא יגיד מלא ו' קרי ביה אם לו יגיד בוא"ו פי' שהגיד לו כבר שוב אינו חוזר ומגיד:

פסוק כא
בה' וכחש בעמיתו הואיל וכחש בין בה' בין בעמיתו שמכחש בדבר שאינו יודע בו אלא הקב"ה וחבירו:

פסוק כד
יתננו ב' במסורה לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ואידך ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו והיינו כדאיתא בהגוזל הגוזל את חבירו ונשבע לו אפילו שוה פרוטה יוליכנו אחריו אפי' למדי:

פרק ו

פסוק ב
צו את אהרן מה כתיב לעיל מיניה לאשמה בה צו את אהרן לומר שיהיו זריזין בתורה ומצות ששגגת תלמוד עולה זדון:
משה לאמר צו את. ס"ת תורה צוה אותם שיעסקו בתורה:
זאת תורת העולה הוא העו 'לה. לו' כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. הקרבנות נקראים אשה והתורה נקראת אש שנא' הלא כה דברי כאש. מימינו אש דת

למו. אותיות תלמוד. הקרבנות נקראים לחם את קרבני לחמי והתורה נקראת לחם לכו לחמי בלחמי כשם שאי אפשר לעולם בלא לחם כך א"א לעולם בלא תורה:

פסוק ג

מדו בד ב' הכא ואידך ויואב חגור מדו לבושו שבגד. כהונה היו כעין בגדי מלחמה וכן המעיל כפי תחרא ובזכותם היו מתגברים במלחמה:

ושמו בגימ' ונבלע במקומו:

פסוק ד

אחרים והוציא בגימ' הכהנים בעלי מומים שבעל מום כשר להוציא הדשן:

פסוק ה

והאש ג'. והאש על המזבח. והאש ירדה מן השמים. והאש תאכלם רמז למ"ד שמתו נדב ואביהוא על שהורו הלכה לפני רבן ואמרו אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וזה והאש ירדה מן השמים אעפ"כ והאש כו' תוקד בו שצריך להביא מן ההדיוט. על כן מהאש יצאו שהורו באש והאש תאכלם:

והאש על המזבח תוקד בו שהוא כמו סולם למלאכים לעלות כענין שנא' ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וכן ביחזקאל והנה ששה אנשים וגו' ויעמדו אצל מזבח הנחושת וע"כ היה נחושת ונוצצים כעין נחשת קלל. אבל מזבח הפנימי כנגד שכינה דכתיב ידיו גלילי זהב לכן כל דם אם נכנס בפנים לא תאכל אותה החטאת שאין אכילה למעלה:

פסוק ט

בחצר בגי' זו העזרה:

פסוק י

תאפה חמץ חלקם ס"ת מצה שלא תאפה אלא מצה:

פסוק יג

זה קרבן אהרן ובניו בגי' זהו מחצה לאהרן ומחצה לבניו:

עשירית בגימ' עשרון שלם שהיה מביא עשרון שלם וחוצהו ומביא מחצה בבקר ומחצה בערב:

מחציתה בגי' מחצה משלם:

פסוק יד

מורבכת (**תביאנה**) בגימט' רתחין שחולטין אותה בותחין כל צרכה:

פרק ז

פסוק א
וזאת תורת האשם ה' פעמים כתיב אשם בפרשה כנגד ה' אשמות ודאים:

פסוק י
לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו וסמיך ליה וזאת תורת לומר ששנים שעוסקים בתורה נעשו כאחים ואף אם מקנטרין זה את זה כדדרשי' את והב בסופה:

פסוק יט
והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הפ' מתחיל בבשר ומסיים בבשר לומר שאם נטמא הבשר מקצתו נטמא כלו:

פסוק ל
להניף אותו בגימטריא מוליך ומביא מעלה ומוריד. לכך בפ' ג"פ תנופה ואחד מהם התנופה והה"א אתי לרבוי עוד אחד ויהי' ד' שמוליך ומביא לארבע רוחות וב' פעמים תרומה שמעלה ומוריד:

פרק ח

פסוק כח
מלואים חסר כתיב כי נהפך להם לתוגה [שמתו נדב ואביהוא]:

פסוק לד
לעשת חסר ו' דאמרינן בפ"ק דיומא לעשות זו מעשה פרה שהיו מזין עליו כל ששה ימים ולא היו מזין עליו בשבת:

פרק ט

פסוק א
ויהי ביום השמיני קרא משה בגי' היה ביום ראש חדש ניסן. אמר משה לפי שסרבתי ז' ימים בסנה לכך לא זכיתי לשמש אלא ז':

פסוק ב
עגל בן בקר בגימטריא לכפר חטא העגל:

פסוק ג
ועגל וכבש כבש לכבוש מעשה עגל ואיל שהיה מרקד לפניהם כאיל והיינו דכתיב וירקידם כמו עגל:

פסוק ז
קרב אל המזבח ב' תגין על ר"ש שהיה אהרן מתבייש וא"ל משה אשריך שתבחר ותקרב קרב כי בך בחר ה'. ועוד שנראה לו המזבח כקרני השור בשביל חטא העגל:
וכפר ג'. הכא ואידך וכפר על העם גבי קטרת. וכפר על חטאתינו. לומר כמו שקרבן מכפר על חטא כן הקטורת מכפר על חטא:

פסוק טז
ויעשה ב'. הכא ואידך ויעשה לאיש הבא אליו גבי דוד בענין ולרש אין כל כי אם כבשה. פירוש ויעשה כמשפט שהוא בעצמו חרץ משפטו ואת הכבשה ישלם ארבעתים:

פסוק כא
תנופה וסמיך ליה וישא ידיו שהנושא כפיו צריך להניף בידיו:

פסוק כב
וישא אהרן את ידיו זכה במתנות כהונה:
ויברכם ג' ברכות כנגד ג' מיני קרבנות ברכה א' כנגד חטאת וישמרך מן החטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור. יאר כנגד עולה שנאמר בעלותך לראות. שלום כנגד שלמים:

פרק י

פסוק א
אשר לא צוה. אין לומר לא צוה להביא אש זרה וגם לא צוה שלא להביאו אלא פירוש אשר צווי של לא. צוה אותם. וכן לכל צבא השמים אשר לא צויתי:

פסוק ב
(**ותאכל**) **אותם** בגימטריא זה הנפש. אותם מלא וי"ו שחטאו בששה דברים אש זרה. הורו בפני רבם. שתויי יין. בנים לא היו להם. נתנו עיניהם בפרנסות. לא נטלו עצה:

פסוק ג
וידום ב' וידום אהרן וידום השמש רמז למה שאמרו מאורות לוקין על אב בית דין שמת ובני אהרן היו אב ב"ד:

פסוק ד
קרבו יש בו ב' טעמים מלמד שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חנית של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ:

פסוק ה
וישאום ב'. וישאום בכתנותם. וישאום בני קיש אחיהם. הנושא אשה חייב להלבישה כדכתיב וכסותה לא יגרע וזהו וישאום בני קיש וישאום בכתנותם שכיון שנשאום יתחייבו בכתנותם:

פסוק ו
ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר. הפך פניו כנגד אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכך כתיב אל אהרן אבל לא הפך פניו כנגד אלעזר ואיתמר ולכך לא נאמר בהם אל:
ולאיתמר בניו פסיק לומר שאף הם היו ראויים אלא שפסקה מהם הגזירה וזה הוא שנאמר בסיני וגם הכהנים ה' כהנים אלו אהרן וד' בניו אלא שבזכות אהרן ניצולו:
תפרעו ב'. אל תפרעו ואידך ושמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו בשביל שלא שמעו מוסר ופרעו שהורו בפני רבם או שהכניסו אש זרה גרמו לנשארים שנצטוו באל תפרעו:
ועל כל העדה יקצוף לפי שהיו שלוחי צבור וש"צ שטעה סימן רע לשולחיו: ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה. שת"ח שמת הכל נעשים קרוביו:

פסוק ט
יין ושכר ואם שתה כדי רביעית יין אסור להורות. תשת נוטריקון תפל"ת שכו"ר תועב"ה:
אתה ובניך בגי' יצאו החללים ובעלי מומין:
יין ושכר אין פסוק מתחיל יין אלא זה שהביא יללה בעולם כמ"ד שתויי יין היו ולכך מתו:

פסוק י
החול ב' הכא ואידך כובד האבן ונטל החול כיון שנבדל בין קודש לחול במוצ"ש איכא כובד האבן ונטל החול שאדם כבד במוצ"ש בשביל נשמה שאבדה:
יין ושכר וסמיך ליה ולהבדיל שמבדילין על היין:

פסוק יא
ולהורת אותיות ולתורה:
אליהם בגימ' זהו ההלכה:
ביד משה בגי' זה הוא המקרא:

פרק יא

פסוק ב
אשר תאכלו בגימ' חיה אכול שאינה חיה לא תאכל:
אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ למעוטי שור הים תורא דימא: אסור:

פסוק ד
ממעלי הגרה מלא יו"ד י' מינין מעלת גרה שור כבש ועז וז' מיני חיות:

פסוק ח
טמאים הם לכם וסמיך ליה את זה תאכלו רמז חמרא דימא שרי. לא הזכיר בדגים שמות לפי שמכוסים מבני אדם אין להם שמות:

פסוק יג
את הנשר פתח בנשר שהוא מלך בעופות. נשר נושר נוצתו דכתיב תתחדש כנשר נעוריכי:

פסוק טז
התחמס חומס ואוכל. הנץ. בעל נוצה הרבה ומנצח שאר עופות ותופשם:

פסוק יז
הכוס ככוס חרבות ונכסה מן העין:
השלך ששולה דגים מן הים:
הינשוף עף בנשף ואינו נראה ביום מפני אור השמש:

פסוק יח
התנשמת כל הרואה אותה ישום:
הקאת דרכו להקיא מאכלו:
הרחם שמרחם על בניו:
עורב למינו בגי' זרזר ובשרצים לא התיר בהם כלום בשביל הנחש שהוא מהם:

פסוק כז
הנוגע בנבלתם יטמא בגימ' זה הנוגע אפילו בכעדשה:

פסוק כט
השורץ בגימטריא כשעורה ששעורו כשעורה:

פסוק לז
זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא בגימ' זרעים שזרען טהורות:

פסוק מז
להבדיל הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לרוב איסורין ששיעורן בס': ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. בגימ' זה שמנה עשר טריפות:

פרק יב

פסוק ב
אשה כי תזריע סמך והתקדשתם לאשה כי תזריע שצריך לקדש עצמו בשעת תשמיש. וכתיב לעיל אל תשקצו את נפשותיכם. ודרשינן מיניה שלא ישהה את נקביו רמז לבא מבית הכסא אל ישמש מטתו מיד:
להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמיך אשה כי תזריע שצריך להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרוש ממנה סמוך לוסתה:
זכר בגימ' ברכה:
וטמאה שבעת ימים וכן ז' ימי אבילות כל עומת שבא כן ילך:

פסוק ג
וביום השמיני פסוק זה יש בו תיבות ואותיות כמו שבפ' ויכלו לומר שמילה דוחה שבת:
וביום השמיני ימול בשר בגימטריא שכל היום יהיה כשר למול:

פסוק ד
ושלשים בגימטריא כלם סמוכים ולא מפוזרים:

פסוק ו
ובן יונה או תור בכ"מ מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן לפי שאינו מביא אלא אחד שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שבן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר:

פסוק ז
ממקר חסר. אותיות מרקם וסמיך ליה וטהרה רמז כתמים הבאים מרקם טהורים:
וטהרה ממקר דמיה בגימ' חמשה מיני דמים טמאים בה:
ממקור ב'. הכא ואידך ה' ממקור ישראל. דורש מכאן שברכת חתנים בעשרה משום דכתיב וטהרה ממקור דמיה איזו דמים טהורים הוי אומר דם בתולים אלמא דאיירי בחתן:
דמיה ג'. ממקור דמיה. והיא גלתה את מקור דמיה. וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה דאיתקש ג"ע לש"ד כדכתיב כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה:

פרק יג

פסוק ה
והנה הנגע ל' והנה נופל על דבר שלא נודע קודם לכן כמו בכאן שהיה סגור עד עתה וכן והנה היא לאה:

פסוק ט
באדם ר'. הכא ואידך או באדם אשר יטמא לו. ובוגדים באדם תוסיף. אשר שלט האדם באדם. ובוגדים באדם תוסיף איירי באשה זרה שמפתה האדם עד שישמע לה וזהו אשר שלט האדם באדם שהיא שולטת בו ואם ישמע לה סוף שילקה בצרעת ויטמא כמת: סמיך נגעים ליולדת לומר שכל מי שאינו שומר נדות הולד מצורע (ד"א) והקב"ה אומר לולד אם תטיב מעשיך ראה מה בראתי למעלה ממך בהמה וחיה למאכלך ואם הרעות מעשיך הרי נגעים בצדך.

פסוק י
לבן בגימטריא עזה:

פסוק יב
פרוח תפרח ב' דין ואידך פרוח תפרח ותגל לומר כשפרוח תפרח הצרעת בכולו יגיל כי אז יטהר:

פסוק ל
הזקן ג' הראש או הזקן. הזקן זקן אהרן. וגם את הזקן תספה במפלת סנחריב מלמד שלקו בצרעת ובשביל שאהרן רואה את הנגעים ומטהרם בלוג שמן זכה לשמן הטוב של שמן המשחה שיורד על זקנו:

פסוק לג
והתגלח גימ"ל גדולה שג' צריכים גילוח גדול בכ"מ שיש בו שער. נזיר ומצורע ולוים:

פסוק לו
לא יבקר ב' לא יבקר לשער הצהב טמא הוא לא יבקר בין טוב לרע בשביל לא יבקר בין טוב לרע על כן לא יבקר הכהן ויטמאנו שעל ז' דברים נגעים באים:

פסוק מד
טמא ב' דין ואידך למען טמא את מקדשי. רמז לזר ששימש שלוקה כצרעת פירוש למען טמא את מקדשי שזר שנכנס בו לעבוד טמא יטמאנו. והיינו דכתיב בעוזיהו ובידו מקטרת להקטיר והצרעת זרחה במצחו:

נגעו ב' דין ואידך אשר ידע איש את נגעו בענין תפלת שלמה פירוש בראשו נגעו בתחלת הענין צריך שידע נגעו ויטהר ממנו בתשובה קודם שיתפלל:

פסוק מה

וראשו ד' דין ואידך וראשו בשמים. וראשו מגיע השמימה. וראשו לעב יגיע. כשביל שהגיע ראשו עד לשמים ע"כ נגעים באים עליו וראשו יהיה פרוע:

פסוק מו

בדד ישב למי ששלח מדנים בין אחים בלשון הרע וגרם לישב לזה לבד ולזה לבד:

פסוק נב

ושרף את הבגד הפסוק מתחיל ומסיים בשרפה לומר שכל האסורים בהנאה טעונין שרפה:

פסוק נד

וכבסו בגימ' כל אדם. הציווי בכהן והכיבוס בכל אדם:

פסוק נה

בקרחתו אלו השחקים שכשנשחק הבגד נושר השער ונעשה כמו קרח:
בגבחתו אלו החדשים שכשהוא חדש שערותיו בולטות. י"פ כתיב נגע צרעת בכי תזריע ובפרשת זאת תהיה שעל ידי י' דברים נגעים באים:

פסוק נט

זאת תורת נגע תורת המצורע. תורת אשר בו. זאת התורה. תורת הצרעת. ה"פ כנגד ה' חומשים לומר שהמספר לשה" ר כאלו עובר על ה' חומשי תורה. י' פרשיות של נגעים הם בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ונגעי בתים שאם יקיימו י' הדברות ינצלו מאלו עשרה:

פרק יד

פסוק ב

זאת תהיה תורת המצורע שתי צפרים ע"ש כצפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו דכתיב ביה בדד ישב לכך טהרתו בצפרים:

פסוק ה

על מים חיים כמו שמצינו בנעמן שנתרפא מצרעתו במים חיים ולכך זב צריך טבילה במים חיים משא"כ בשאר טמאים שאינן צריכין. להתרפאות ע"י מים חיים:
על מים חיים בגימט' לא במים מלוחים:

פסוק ז
והזה על המטהר שבע פעמים כנגד ז' דברים שנגעים באים עליהם מזה עליו שבעה פעמים:
ושלח את הצפור רמז שתפרח ממנו ' הצרעת צפור אחת שחוטה כן לא תבא עוד הצרעת ואחת משולחת לו' שאם יוסיף להרע תחזור הצרעת כמו הצפוד השלוחה:

פסוק לה
נראה לי ב' דין ואידך מרחוק ה' נראה לי זהו שאחז"ל שאפי' ת"ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה שיקח הדבר מרחוק ולא יפסוק לומר נגע:

פסוק לו
ואחר כן ב' דין ואידך ואחר כן תבא אליה ובעלתה כמו הכא שמפנה כלים נאים שלא יטמאו אף התם נמי צריכה להסיר כלים הנאים מעליה כדי שתתגנה בעיניו ולא יטמא בה:

פרק טו

פסוק ב
דברו אל בני ישראל ובפ' נגעים לא אמר דברו לפי שע"י העגל שעשה אהרן באו נגעים על ישראל. וסמך פרשת זב למצורע לפי שע"י הנחש נתקללה האשה בזיבה והנחש בצרעת:

פסוק ג
החתים בשרו מזובו בגימטריא זה בחתימת פי האמה:

פסוק ד
ישכב עליו בגימטריא זה מיוחד לשכיבה:
וכל הכלי בגימטריא אבל לא האבן:

פסוק ה
ורחץ במים בגי' ובארבעים סאה. ד"א במים במי מ' פי' מ' סאה:

פסוק יא
שטף ב' דין ואידך וחלף ביהודה שטף ועבר שזב צריך מים חיים:

פסוק יב
יגע בגימטריא היסט. איזהו מגע במקצתו שהוא שכולו זהו היסטו:

פסוק יד
ובא לפני ה' אל פתח בגי' הנה מלמד שהזב הוא טובל מבעוד יום:

פסוק טז
תצא ממנו בגי' זה זרע יורה כחץ:
כי תצא ממנו בגי' זרע לח לא יבש:
ורחץ במים את כל בשרו בגימ' ולא יהא בו חציצה בבשרו ושערו:

פסוק יט
דם יהיה זובה בבשרה בגימטריא הן דם נדה מטמא לח ויבש:
תהיה בנדתה (עם האותיות) בגימטריא עד שהיא תבא במים (עם התיבות):

פסוק כו
כטומאת ב'. כטומאת נדתה כטומאת הנדה היתה וגו' כדאיתא במדרש שמדמה אותם לטומאת נדה מה נדה יש לה טהרה במים אף ישראל יש להן טהרה שנאמר וזרקתי עליכם מים וגו' אי נמי מה נדה כהן נכנס עמה בבית אף ישראל אע"פ שהן טמאים שכינה ביניהם שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם ולא כמת שאין הכהן נכנס עמו בבית. י"א פעמים כתיב בפרשה זבה זובו זובה נגד י"א יום שבין נדה לנדה:

פסוק לג
ולאיש ג' דין ואידך ולאיש שתים מכסות להנה ולאיש בושת בן שאול כי הם ב' תיבות ולאיש אשר ישכב יש לו להתבייש כדכתיב ולאיש בושת כיצד יעשה כמו שמצינו בר"א שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה לו כמו שכפאו שד וזו ולאיש שתים מכסות:

פרק טז

פסוק א
אחרי מות כתיב לעיל ולאיש אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שאמרו המשמש עם הטהורה ופירסה נדה תחתיו לא יפרוש באבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמך פרשת יוה"כ לפ' נדה לו' מה נדה תשב ז' ימים קודם שתטהר אף ביה"כ מפרישין הכהן ז' ימים קודם שיכנם לפנים:

פסוק ב
ויאמר ה' אל משה והלא כבר נא' וידבר אלא הדיבור הא' לו' לו מעשה פרה שגם היא צריכה פרישה ז' ימים קודם. אחרי מות שני ר"ת בגי' פרה אדומה:

פסוק ג
בזאת עולה ת"י רמז לבית ראשון שעמד ת"י שנה:

פסוק ד
ולבשם אותיות בלו שם שטעונין גניזה:

פסוק ו
וכפר בגימטריא זה בוידוי דברים שמתודה על פרו:

פסוק ח
וגורל ב' הכא ואידך וגורל לבוזזינו והיינו המן שנ' בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב"ה איננו שוה לך כבר הפלתי גורלות ונפל חבלי בישראל מכל ע' אומות וז"ש גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שמכפר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עונות תם הוא מכפר: ג"פ כתיב עזאזל (צ"ל דלא חשיב דמשלח) כנגד נושא עון ופשע וחטאה שבזכות ג' אבות:

פסוק יב
ומלא חפניו ב' דין ואידך ומלא החבל להחיות גבי יואב שבזכות עבודת יום הכפורים היו נוצחים במלחמה:

סמים דקה בגימטריא דקה מדקה:

דקה ב' דין ואידך ואחר האש קול דממה דקה זהו כי בענן אראה על הכפורת פירוש כי בענן הקטורת שנאמר בה דקה יהיה קול דממה דקה ויראה כבוד ה':

פסוק יד
יזה ב' דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה ישכיל עבדי שמדבר בענין משיח שעתיד הקב"ה להחזיר ב' המשפחות שכשיבא מלך המשיח תחזור ג"כ משפחת כהונה (ובית דוד) לעבודתם:

ולפני הכפורת יזה ז"פ למה מזה אחת למעלה וז' למטה כי די לתחתונים שיהיו א' מז' בעליונים וכן אמר דוד ז' הללו את ה' מן השמים וא' הללו את ה' מן הארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא לאחר כ"א תיבות אמר די שאהיה א' מז' מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג' תיבות. ט"ז הזאות על הכפורת כנגד ט"ז בריתות שנכרתו בסיני. ט"ז על הפרוכת כנגד ט"ז שבאוהל מועד. ט"ז על מזבח הזהב עם שיורי הדם שעל המזבח החיצון כנגד ט"ז שבערבות מואב והיינו דכתיב דם הברית. וה' טבילות כנגד ה' עבודות שמשנה מחוץ לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה' תפלות והן כנגד ה"פ מלך הכבוד שבמזמור לה' הארץ ומלואה ובאות לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות. וי' קידושין כנגד

י"פ שמזכיר השם בו ביום. ובפרשה י"פ השם עד תטהרו. וכ"ד כפרות כתובין בענין יה"כ בואתה תצוה ובהר סיני וכאן ובאמור אל הכהנים ובפנחס לכפר על כ"ד עבירות שביחזקאל בפרשת הודע את ירושלים וכ"ד עריות הכתובים בזה הסדר:

פסוק טז
השכן אתם בתוך בגימ' אע"פ שהם היו טמאים השכינה ביניהם:

פסוק כג
והניחם (**שם**) אותיות וי"ח מנה. בבקר היה לבוש בגדים של י"ח מנה:

פרק יז

פסוק ב
ואמרת אליהם מלא י' לומר לך שצריך לפרסם הדבר בעשרה:

פסוק ג
אשר ישחט מחוץ למחנה סמך פרשת שחוטי חוץ לשעיר המשתלח לומר לך אע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחוץ בדחייתו לצוק ופי' צוק הם סלעים שיש להם כמין שינים בולטין וזו היא שחיטתו אעפ"כ השמר בשאר קדשים מלשוחטן בחוץ:

פסוק ה
והביאום ג' במס' דין ואידך והביאום בבלה בנבואת ירמיה על הגולה. ואידך ולקחום עמים והביאום אל מקומם בשביל שהיו מביאים זבחים לשעירים שהיו עובדים אלילים והביאום בבלה ומיד כשיעשו תשובה יחזרו כדכתיב והביאום אל מקומם:

פסוק יג
ושפך את דמו וכסהו בעפר דם חיה ועוף טעונין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם לכך צוה לכסותו:

פרק יח

פסוק ג
סמך לפרשת דם ובחוקותיהם לא תלכו רמז שאין שוחטין בתוך הגומא שלא יחקה את המינין (בחולין):

פסוק ה
וחי בהם וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ שצויתי וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור:

פסוק ז
ערות אביך וערות אמך כי שלשה שותפין יש באדם:

פסוק יח
עליה בחייה גימטריא אף היבמה (עם האותיות):

פסוק יט
ואל אשה ב'. דין ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב' הכא ואידך בעזרא בנדת עמי הארצות שאם לא יקרב אל אשה נדה כתיב ביה צדיק הוא חיה יחיה אבל אם יקרב אליה בנדת טומאתה הרי הוא בנדת עמי הארצות:

פסוק כט
הנפשות העשת כתיב חסר לומר שחייב אפי' בלא התראה:

פרק יט

פסוק ב
קדשים תהיו לעיל כתיב ושמרתם את משמרתי וסמיך ליה קדושים תהיו שאם ישמור עצמו מן החטא שוב אין חטא בא על ידו ומקדשין אותו מלמעלה:
אני ה' אלהיכם וסמיך ליה דבר אל כל עדת בני ישראל לומר שבני ישראל ייחדו השם ויאמדו ה' אחד:
עדת בני ישראל וסמיך ליה קדושים שדבר שבקדושה צריך עשרה דהיינו עדה. וכן י"פ ה' אלהיכם בפרשה זו. אני ה' אלהיכם איש אמו ואביו תיראו. לומר ששקול כבוד אב ואם ומוראם ככבוד השם ומוראו וסמיך ליה את שבתותי תשמורו שאם א"ל אביו לחלל שבת אל ישמע לו. וסמיך לשבת ע"ג ששקולים הם מנסך יין לע"ג ומחלל שבת כדאיתא בפ"ק דחולין:

פסוק ג
אלהיכם וסמיך ליה אל תפנו כלומר אל שעשיתם מדעתכם אל תפנו לו:

פסוק ד
ה' אלהיכם וסמיך ליה וכי תזבחו שצריך לזבוח לה':

פסוק ה
תזבחהו חסר וי"ו שלא יהיו שנים שוחטים זבח אחד:

פסוק ט
ובקצרכם קרי ביה ובקציר כם שצריך להניח א' מסמ"ך שהוא שיעור של פאה. וד' פעמים לשון קציר בפסוק למעוטי קצרוהו לסטים. כרסמוהו נמלים. שברתו הרוח. אכלתו בהמה:

פאת שדך בגי' (שיעור) הפיאה אחד משמים:

ונכרתה וסמיך ליה ובקצרכם מי שגוזל את העניים וקבע את קובעיהם נפש:

פסוק י
לא תלקט וסמיך ליה לא תגנובו להזהיר לבעה"ב שלא יגנוב ממה שראוי לעניים וכן להזהיר לעניים שלא יגנבו משל בעה"ב יותר מהראוי כדתנן ב' לקט ג' אינו לקט:

פסוק יא
לא תגנובו וסמיך ליה ולא תכחשו שהגונב בא לידי לא תכחשו ולידי לא תשקרו ולידי לא תשבעו:

פסוק יג
לא תלין פעולת שכיר וסמיך ליה לא תקלל כי אף אם ילין שכרך אל תקללהו אלא תתבעהו בבית דין:

פסוק יד
לא תתן מכשל חסר וי"ו לומר אפילו אינו נותן מכשול ממש אלא אפילו יועצו לפי דרכו:

ויראת מאלהיך וסמיך ליה לא תעשו עול במשפט כי לא לאדם תשפטו כי אם לה':

פסוק טו
בצדק תשפוט עמיתך רמז שב"ד יושבין בשני ובחמישי. בצדק. פי' במזל צדק וצדק משמש ביום ב' וביום ה' בתחלתו. בצדק תשפוט עמיתך. וסמיך ליה לא תלך רכיל אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה ולא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין:

פסוק טז
רכיל בעמיך מלא יו"ד שהרכיל עובר בי' הדברות. בירושלמי מותר לומר לשה"ר על בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל [בעמיך בעושה מעשה עמך] אבל לא תעמוד על דם רעך וכן מצינו בנתן הנביא ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך:

פסוק יז
ולא תשא עליו חטא וסמיך ליה לא תקום רמז לת"ח שאינו נושא חטא אם נוקם ונוטר:

פסוק יח
ואהבת לרעך כמוך וסמיך ליה לא תרביע כלאים האוהב אשתו לא ישמש עמה ועיניו באשה אחרת ולא יכפנה לתשמיש:

פסוק יט
לא תרביע כל אים. וסמיך ליה ואיש כי ישכב את אשה ש"ז והיא שפחה נרחפת דהיינו כמו כלאים שהיא חציה שפחה וחציה בת חורין. וסמך לשפחה חרופה ערלתו את פריו לומר שהבועל שפחה חרופה הפרי יהיה רשע ועוד דאמרינן נטיע' מקטע רגליהון דבועלי נדות כמו זה שלא היה יכול להמתין עד שנשתחררה:

פסוק כ
והפדה לא הפדתה בגימט' יהיה בכסף ובשוה כסף:

פסוק כב
ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. וסמיך ליה וכי תבואו אל הארץ לומר כל הדר בא"י שרוי בלא עון:

פסוק כג
כל עץ מאכל בגימ' זהו פלפלין:

פסוק כו
סמך לא תאכלו על הדם לערלה לומר שאסור לאכול בלא ברכה כערלה בלא חילול:
לא תאכלו על הדם וסמיך ליה לא תנחשו שלא ינחשו באכילה כדרך שעושין הרוצחים שאוכלים לחם על ההרוג שלא ינקמו גואלי ההרוג:

פסוק כז
לא תקיפו בגימ' אחד המקיף ואחד הניקף חייבים הם:
ולא תשחית בגימ' זהו תער ולא מספרים:
פאת זקנך וסמיך ליה ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה בה' פאות כך חייב אם שרט ה' שריטות בה' אצבעות:

פסוק כח
קעקע בגי' שם. שכותב שם הטומאה (מכות דף כא):

פסוק כט
ומלאה הארץ זמה וסמיך ליה את שבתותי לומר סקבא דשתא ריגלא (קדושין דף פא) שאוכלין ושותין ושמחין בשבתות והיינו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב: סמך שבתותי תשמורו לאל תפנו אל האובות שהשואל באוב אינו עולה בשבת:

פסוק לא
אני ה' וסמיך ליה מפני שיבה תקום אמר הקב"ה אני כבדתי זקנים שנאמר ונגד זקניו כבוד:

פסוק לב
זקן ויראת אזהרה לזקן שלא יטריח:
מפני שיבה תקום וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לומר אפילו מפני זקן אשמאי:
אני ה' וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לומר כל המטה דינו של גר כאלו מטה דינו של הקב"ה:

פסוק לה
במדה ג'. דין ואידך אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה הארך אמות במדה הראשונה מה התם איירי במדת קרקע אף הכא איירי במדת קרקע:

פסוק לו
והין צדק יהיה לכם וסמיך ליה ושמרתם את חקותי. לומר שהמעוות המדות כאלו עובר על המצות כולם:

פרק כ

פסוק ג
ואני אתן ב'. דין ואידך ואני אתן את שכרך שאם חזר בתשובה ואני אתן שכרך שעונותיו נחשבין לו כזכיות:

פסוק ח
אני ה' **מקדשכם** סמך אצל אביו ואמו כי ג' שותפין יש באדם:

פסוק י
סמך איש אשר ינאף את אשת רעהו למקלל אביו ואמו לפי שהממזר אינו יודע מי אביו ומקללו:

פסוק יז
ואיש אשר יקח את אחותו סמך את אחותו לבהמה לפי ששניהם מצוין עמו בבית וסמיך ליה נדה שגם היא מצויה עמו תמיד:
והיא תראה את ערותו ונכרתו לעיני בני עמם. רמז למה שאמרו המסתכל באותו מקום הויין ליה בנים סומין וזהו וראה את ערותה שמסתכל באותו מקום ונכרתו לעיני בני שהבנים יכרתו עיניהם:

פסוק יח

דוה ג' דין ואידך תזרם כמו דוה. כל היום דוה. שע"ג מטמאה כנדה ובעון שעבדו ע"ג גרמו להיות כל היום דוה:

מקורה ב' דין ואידך והובשתי את מקורה שבשביל שהערה מקורה יבש מקורה דכתיב ערירים יהיו ולא תוליד:

הערה ג' דין ואידך כי את שארו הערה אשר הערה למות נפשו שבשביל שהערה שארו הערה למות נפשו שנתחייב מיתה בעדים והתראה:

מקור דמיה קרי ביה דמי ה, שה, דמים טמאים באשה. בכולם לא נאסר ינאף אלא על אשת רעהו שהקב"ה מלא עליו אף שאוסרה על בעלה:

פסוק כד

אשר הבדלתי אתכם שבעים מצות בפ' קדושים כנגד שבעים אומות שהבדלתי אתכם מהם:

פסוק כו

ואבדיל אתכם מן העמים וסמיך ליה איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני כי אני הבדלתי אתכם מן העכו"ם והשריתי שכינה ביניכם ואינכם צריכין לאוב וידעוני כשאר העכו"ם שאין להם נביא ולא יודע עד מה ולכך צריכים לאוב וידעוני:

פרק כא

פסוק א

אמר אל הכהנים סמך אזהרת הכהנים שלא יטמאו לאוב שגם בו נאמר אזהרה שלא לטמא בו א"נ שלא יטמא הכהן למת כשירצה לשאול באוב שצריכין ליטמא כששואלין בו א"נ להכי סמך אמור אל הכהנים לאוב וידעוני שאם תאמרו ממי נדע העתידות הרי לא נדרש באוב וידעוני לכך סמך לו אמור אל הכהנים הרי לך כהן שישאל לך באורים ותומים. והכי איתא בתנחומא ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני זה שאול ואשה בעלת אוב וסמך לו אמור אל הכהנים. אמר ר' לוי יפה היה לו לשאול באורים ותומים האמור למטה ולא באוב האמור למעלה. לעיל מיניה כתיב דמיהם בם וסמיך ליה לא יטמא שאם יטמא דמיו בו והיינו דאמרינן כהן ששמש בטומאה אחיו הכהנים מפצעים את מוחו:

אל הכהנים בני' זה לא חללים:

בני אהרן בגי' זהו. גם בעלי מומין. למה אמר בני אהרן ולא בנות אהרן. לפי שהם גדמו מיתה לדורות:

אמור אל הכהנים וגו' ואמרת בגי' לדורות. ואמרת הם אותיות אמרו"ת טהורות. אמור ואמרת אמירה ראשונה כדי שלא ליטמא במת ואמירה שניה לטמא למת מצוה:

לנפש לא בגי' בדם המת:

פסוק ה

לא יקרחה כתיב בה"א לחייב על ה' קרחות אפילו קרח חמישתן בפעם אחת:

ופאת זקנם בגי' זה בתער:

פסוק ח

וקדשתו שלש קדושות בפסוק לפתוח ראשון ולברך ראשון וליתן לו מנה יפה ראשון:

פסוק ט

באש תשרף לפי שכל מעשה הכהנים באש לפיכך מיתתה באש:

פסוק י

והכהן הגדול ה' גדול מאחיו בנוי בכח בעושר בחכמה ובשנים:

יוצק ב' דין ואידך ונהר יוצק יסודם מלמד ששמן המשחה אשר עשה משה היה מושך כנהר וממנו היו מושחין כל המלכים:

ללבוש ב' דין ואידך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש כדדרשינן גדלהו משל אחיו וזהו כיון שמלא ידו ללבוש הבגדים אז ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש:

פסוק יא

ועל כל נפשות מת וגו'. כל הפסוק האותיות של סופי תיבות כפולות רמז לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא:

פסוק יג

והוא אשה בבתוליה והוא עולה י"ח רמז בן י"ח שנה לחופה וכן והוא כחתן יוצא מחופתו. בבתוליה. בי"ת ויו"ד יתירין דהוי מצי למכתב בתולה רמז עד י"ב שנים בתוליה שלמים:

פסוק כב

לחם אלהיו הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לס' מומין באדם:

פסוק כג

אך אל הפרוכת לא יבא אך מיעוטא הוא שלפעמים יבא כההיא דאמרינן אם אין כהנים נכנסין לוים אם אין טהורין נכנסין טמאין אם אין טמאין נכנסין בעלי מומין:

פרק כב

פסוק י
תושב כהן ושכיר בגימ' זה קנוי קנין עולם וקנוי קנין שנים:

פסוק יא
וכהן ב' דין ואידך וינאץ בזעם אפו מלך וכהן זהו שאמרו בפ' מקום שנהגו ד' צווחות צווחה עזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פאבי וישמש בכהונה גדולה שהי' צדיק ורבים אוכלי שלחנו ולא נמצא נותר בימיו. וזהו וכהן כי יקנה שהיה לו הרבה קניני נפשות ולכך הוא ראש פסוק שהיה צדיק אבל וינאץ בזעם אפו הוא ינאי המלך שהיה רשע לכן הוא סוף פסוק: ד"א לפי שהיו מהם כהנים רשעים לקנות כהונה מאשר לא להם ע"כ וינאץ בזעם אפו מלך וכהן. בלחמו. ג' הכא ואידך נשחיתה עץ בלחמו ע"כ בלחמו קדמו נודד שהלכו בגולה מפני חרב נטושה וקשת דרוכה:

פסוק יג
כנעוריה מלא וא"ו לומר לך שאין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד:

פסוק טז
והשיאו ב' הכא ואידך והשיאו כל ישראל אל העיר בענין אבשלום בעצה שנתן לו חושי שיעץ לו לרעתו וזהו והשיאו אותם עון אשמה. י"א פעמים הזכיר קדשים בזאת הפרשה (מן איש איש מזרע אהרן שמדבר בתרומה עד כי אני ה' מקדשם דחד צריך לגופיה) כנגד י"א דברים שבין תרומה לקודש:
באכלם ב' הכא ואידך באכלם מעבור הארץ דאוכל תרומה בטומאת הגוף:

פסוק כד
ובארצכם לא תעשו וסמיך ליה ומיד בן נכר לו' שאסור לסרס אפי' ע"י עכו"ם:

פסוק כז
שור או כשב או עז סמיך לבן נכר לומר שאין מקבלים קרבן חובה אלא מישראל:
והיה שבעת ימים וגו' אמר הקב"ה אם ישחט ביום ראשון יהא נראה כשוחט לשם שמים וארץ שנבראו ביום א' ואם יום ב' יהא נראה כאילו שוחט לרקיע שנעשה ביום ב' וביום ג' לים וליבשה וביום ד' לשם מאורות וביום ה' לשם שרצים וביום ו' לשם אדם אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בששת ימים ונתתי בשביעי וישחט לשמי:

פסוק כח
אותו ואת בנו ב' הכא ואידך ועבדו אותו וגו' ואת בנו גבי נ"נ בשביל שנא' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' והוא לא עשה כן אלא שחט בני צדקיהו לעיניו ע"כ נאמר בו ועבדו אותו ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים שנהרג בלשצר ונטלה ממנו המלכות. סמך אותו ואת בנו לשור או כשב לומר שנוהג במוקדשין:

פסוק כט
וכי תזבחו סמך לאותו ואת בנו רמז למה שאמרו בד' פרקים בשנה צריך להודיע אמו מכרתי היום לשחוט וכל הפרקים ברגלים לכך סמך אותו לרגלים:

פסוק ל
לא תותירו ממנו עד בקר וסמיך ליה אני ה' ושמרתם מצותי לו' שאין מעבירין על המצות כלומר לא תותירו המצוות:

פסוק לב
ונקדשתי בתוך בני ישראל בגי' זהו אין אומרים קדושה פחות מעשרה:
בתוך בני ישראל וסמיך ליה מועדים שבמועדים מתקבצים כדי להתפלל ולהלל להקב"ה שברוב עם הדרת מלך:
מקדשכם וסמיך ליה מועדי ה' שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל:

פרק כג

פסוק ב
מועדי ה' מלא ו' על ו' חדשים שלוחים יוצאים:

פסוק ג
מקרא קדש בגי' משתה. מקרא קדש. בגי' במאכל ובכסות נקיה:

פסוק י
קצירה שנים וקצרתם את קצירה ביבוש קצירה שאם תביאו העומר וקצרתם את קצירה ואם לאו ביבש קצירה:

פסוק יח
על הלחם ב' במסו' והקרבתם על הלחם שבעת כבשים. כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ע"כ והקרבתם על הלחם שבעת כבשים כי אכילת המזבח מעין אכילת אדם כדאמרינן גבי נסכים מה אכילת אדם אכילה מרובה משתייה וכו':

פסוק כד

שבתון זכרון תרועה שבשבת אין תוקעין שאין תקיעת שופר דוחה שבת ואין בו אלא זכרון תרועה אבל במקדש תוקעין. תקעו שופר בציון ר"ת שבת שבציון תוקעין אפי' בשבת:

זכרון ג' במסורה דין ואידך אין זכרון לראשונים ואידך אין זכרון לחכם עם הכסיל כנגד ג' ספרים שנפתחים בר"ה ע"כ בשנים כתיב אין זכרון דהיינו צדיקים ורשעים שאין צריכים להזכירם יותר אלא אלו נחתמין מיד לחיים ואלו למיתה והיינו אין זכרון לחכם וגם בפסוק השני כתיב אין זכרון שהוא כנגד הרשעים אבל בפסוק השלישי כתיב זכרון שהוא כנגד הבינונים שתלויין ועומדין וצריך להזכירם עוד ביוה"כ:

פסוק כז

אך, **בעשור לחודש** אך מיעוטא הוא שמכפר לשבים ואינו מכפר לשאינן שבים. וחמשה עינויים הם אכילה ושתיה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. כנגד ה"פ נפש דכתיבי בפרשה וכנגד ה' שמות שיש לנפש וה' טבילות לכ"ג:

פסוק מ

פרי עץ הדר כפת תמרים פרי עץ הדר בגי' אתרוגים:

עבת חסר ו' בשביל ששה דברים שפוסלים בו ואלו הן יבש גזול אשירה עיר הנדחת נקטם ראשו ושל ע"ג:

כפות תמרים היינו לולב. לולב בגי' חיים לכך יבש פסול. עץ חיים. היינו לולב שעולה כמנין חיים וכן תודיעני אורח חיים:

פסוק מב

בסכות תשבו שבעת ימים כנגד ז' ענני כבוד וכנגד שבעת הימים שישראל יושבין בסוכות זוכין לז' חופות ואלו הן. ענן. עשן. נוגה. אש. להבה. כבוד שכינה. וסכת לויתן. וצוה לעשות סוכות בתחלת החורף שאם היו עושים אותן בקיץ לא הי' ניכר אלא היה נראה שעושין אותו לצל:

פסוק מג

למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי. תגין על כ"ף דבסכות דעד כ' אמה אדם יודע שיושב בצל סוכה:

פרק כד

פסוק ב

ויקחו אליך שמן זית סמיך שמן זית לסוכה לומר שגומרים ההלל כל שמונת ימי חנוכה כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג::

להעלות נר ואח"כ כתיב נרות והיינו כב"ה שבליל ראשון מדליק נר אחד ומוסיף והולך:

פסוק ג

מחוץ לפרכת העדות וכן בואתה תצוה אשר על העדות וזהו שאמרו חז"ל שנר מערבי הוא עדות ששכינה בישראל:

מחוץ לפרכת הפסוק מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם שההיכל הי' ארכו מ' אמה (וכן הפרוכת הי' מדתה מ"ם):

יערוך אותו אהרן ובואתה תצוה כתיב אהרן ובניו לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהכנסם להיכל לא הניח אהרן לבניו ליכנס לבדם אלא היה נכנס עמהם ומ"מ היה פורש בשעת הקטרה:

פסוק ה

ואפית אותה בגימ' כמין תבה פרוצה וגימ' ספינה רקדת. בלחם הפנים כ"ד עשרונים והם י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שחוזרין חלילה בכ"ד שעות שביום והם שש שש מערכות כנגד ששת ימי בראשית שבהן נברא העולם שהכל מתקיים בזכות ישראל:

פסוק י

ויצא בן אשה ישראלית סמך מקלל לביום השבת לו' שהמקלל ומקוושש היו בזמן א' ולו' שהמחלל שבת ככופר בעיקר:

וינצו ב' וינצו במחנה וינצו שניהם בשדה רמז למ"ד שיצא חייב מבית דינו של משה על שרצה ליטע אהלו במחנה דן וזהו וינצו בשדה על עסקי שדה:

פסוק יא

ויקוב ב' במס' מתרי לישני ויקוב את השם ויקוב חור בדלתו והיינו דאיתא בסנהדרין אימא דברזיה מברז מלמד ששתים רעות עשה:

ויקלל ד' במס' ויקוב ויקלל ושמעי הולך בצלע ההר לעומתו הלוך ויקלל ויקלל הפלשתי את דוד ויקלל את יומו באיוב דאיתקש קללת נשיא לקללת השם כדכתיב אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ע"כ נהרג שמעי והפלשתי אבל איוב שלא רצה לקלל כדכתיב כאחת הנבלות תדברי ולא קלל רק את יומו ע"כ ויוסף ה' לאיוב למשנה:

פסוק יב
וינחוהו ב' במסורה הכא ויניחוהו במשמר ויניחוהו מחוץ לעיר גבי לוט ויניחוהו מחוץ לעיר למה וינחוהו במשמר כדי לשמרו:

פסוק טז
בנקבו שם וסמיך ליה ואיש כי יכה רמז למה שאמרו יכה יוסי את יוסי. ד"א בנקבו שם וסמיך איש כי יכה לומר כל הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה: סמך מקלל לפרשת בהר סיני לומר שהמקלל קלל השם ששמע בסיני. ועוד כאשר צוה ה' את משה וסמיך ליה בהר סיני לומר כאשר צוה למשה בסיני סקל יסקל או ירה יירה כן יעשה לו:

פרק כה

פסוק א
בהר סיני סמך מקלל לבהר סיני לפי שבסיני שמעו לא תשא ונזדעזע כל העולם וזה שמע ולא נזהר. ועוד כדאיתא בקידושין שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע לכך סמך לו שמיטה:

פסוק ה
ענבי ב' במסורה. דין ואידך ענבימו ענבי רוש שאם תבצור בשביעית יהיו ענבי רוש שבעון שביעית גלו ישראל:

פסוק ט
בחדש השבעי חסר יו"ד כלומר ששבע במצות:
תעבירו שופר בכל ר"ת שבת לומר דוקא תקיעת יובל שהוא בב"ד דוחה שבת:

פסוק י
דרור עולה כמנין ת"י רמז כמנין דרור שנים היו דרורים בארץ משנבנה הבית:

פסוק יא
ספיחיה ב' דין ואידך תשטוף ספיחיה עפר ארץ והיינו דאיתא בתוספתא בשביעית פורץ אדם כרמו וסותר גדרו והיינו דכתיב אבנים שחקו מים תשטוף ספיחיה עפר ארץ שאפי' אם יש לה גדר אבנים ישחקנו ואף אם בא על שדהו שטף מים לא יגדור אותה:
נזיריה ב' במסו' דין ואידך זכו נזיריה משלג רמז סחור סחור אומרים לנזירא לכרמא לא תקרב זכו נזיריה שלא תבצרו את נזיריה. ע' שמיטות ויובלות בטלו ישראל בארץ וכנגדם גלו ע' שנה זה הוא וטמאה שבועים כנדתה. שבעים כתיב חסר וכתיב בתריה

כנדתה ע"כ היו כנדה דכתיב סביביו צריו היתה ירושלים לנדה ביניהם כמנין נדה די. ום א' של שנה האחרון חשוב שנה:

פסוק יג

איש אל אחזתו וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך לו' נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. ועור סמך אל תונו לאיש לאחוזתו לו' שגם קרקע יש בו אונאה עד כדי דמיו:

פסוק יד

קנה ג' דין ותרי גבי דוד לא כי קנה אקנה בכסף מלא. כי קנו אקנה מאותך במחיר כשקנה הגורן מארונה דאע"ג דדרשינן או קנה מיד עמיתך שתקנה מיד ישראל ולא מיד עכו"ם אעפ"כ קנה דוד הגורן מארונה כיון שלא היה יכול לקנות מישראל:

א ל תונו איש את אחיו. וסמיך ליה במספר לו' לך דבר שבמדה ושבמשקל אין בו אונאה:

פסוק יז

איש את עמיתו ויראת ס"ת שתות לומר לך שאונאה עד שתות:

אני ה' אלהיכם וסמיך ליה ועשיתם את חקותי יעשה המצות לשם פועלם:

פסוק יח

וישבתם לבטח בטח בא"ת ב"ש שנ"ס כחשבון שנ"ס עמד הבית וישבו בטח:

פסוק כג

כי גרים ותושבים אתם עמדי וסמיך ליה ובכל ארץ אחוזתכם לומר שבכל מקום שגלו שכינה עמהם:

פסוק כח

מצאה ב' במס'. ואם לא מצאה ידו ואידך גם צפור מצאה בית ודרור קן לה פי' אם לא מצאה ידו שאינו יכול לגאול ישאר ביד הלוקח עד שנת הדרור וזהו מצאה בית ודרור שבשנת הדרור ימצא ביתו:

פסוק לד

ושדה ב' במס' דין ואידך ושדי תרומות היינו דאמרינן בערכין ושדה מגרש עריהם לא ימכר פי' לא ישונה וכמו כן שדי תרומות לא ישונה כדכתיב אל טל ואל מטר:

פסוק לו

וחי אחיך עמך וסמיך ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית רמז שכל המלוה ברבית אינו חי וכה"א בנשך נתן חיה לא יחיה:

נשך בגי' זה נחש. לעתיד לבא אין הנחש מתרפא דכתיב ונחש עפר לחמו כן הלוקח רבית לא יחיה. ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש. רבית עולה תרי"ב ששקול כנגד תרי"ב מצות:

פסוק מ

כשכיר ב' דין ואידך עד ירצה כשכיר יומו. רמז למה שאמרו חכמים פועל חוזר אפי' בחצי היום פירוש כשכיר יהיה עמך עד שירצה ואפילו ביומו אם ירצה יחזור:

פסוק מה

הולידו כ' במס' דין ואידך אשר הוליד כנים בתוככם סיחזקאל בענין חלוקת הארץ שצוה ליתן לגרים חלק בארץ שאע"פ שבביאת הארץ לא נטלו גרים חלק בארץ לעתיד לבא יטלו חלק בארץ:

פסוק מו

והתנחלתם אותם לבניכם ב' דין ואידך והתנחלתם את הארץ זהו שאמרו חכמים דעבד אתקש לקרקעות לקנות בכסף ובשטר ובחזקה:

פסוק מט

בן דדו חסר וי"ו אותיות בן דוד:

פסוק נא

אם עוד רבות בשנים רבות בגימ' יוצא בגירעון כסף:

פסוק נב

שניו ג' דין ואידך ורב שיהיו ימי שניו. מספר שניו ולא יחקר. פי' כפי שניו בין אם הם רבים כדכתיב ורב שיהיו ימי שניו או מועטים כדכתיב מספר דהיינו מועטים כמו מתי מספר לעולם ישיב גאולתו. י"ד פעמים כתיב יובל בפ' כנגד י"ד יובלות שהיו בארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה. וי"ט פעמים גאולה יגאלנו ונגאל כנגד י"ט ברכות לכן צריך לסמוך גאולה לתפלה:

פרק כו

פסוק א

ופסל הפ"א עקומה לו' לך שכל המודה בע"א כאילו כופר בכל התורה כולה שניתנה מנשיקות פיהו של הקב"ה:

פסוק ב

את שבתותי תשמרו סמך לע"א ששקול שבת כנגד ע"א וסמיך לו את מקדשי תיראו שאין בנין בה"מ דוחה שבת:

את שבתותי תשמרו הרי שכתב שמירה אחר השבת שמור את יום השבת הרי שמירה לפניו שצריך שמירה בין מלפניו בין מלאחריו והוא תוספת מחול על הקודש:

פסוק ג

אם בחקתי תלכו בגי' עמלים בדברי תורה. סמך אם בחקותי לשבת וע"א לומר ששקולים הם ככל המצות והחוקים. ועוד סמך שבת לונתתי גשמיכם בעתם דהיינו בלילי שבתות:

אם בחוקתי תלכו ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. בחוקתי תלכו. היא היראה וכתיב יראת י ה' היא אוצרו אם תמלאו את אוצרותי אמלא אוצרותיכם יפתח ה' לך את אוצרו:

ועשיתם אתם אותיות אמת א"נ שתתעסקו בתורה דכתיב בה עשיה שכל טוב לכל עושיהם. י' פסוקים מאם בחקותי (ר"ל מן ונתתי) עד ואולך אתכם קוממיות כנגד עשרה ברכות שבויתן לך וכנגד עשרת הדברות:

פסוק ה

לשובע ד' במסו' הכא ואידך בפרשת בהר ואידך בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע ואידך צדה שלח להם לשובע בכולן מזכיר שובע על הלחם או על הפירות בשביל שהוא כתוב על מקום ישוב אבל כשהיו במדבר אומר צידה שלח להם לשובע שהוצרך ליתן כל צידתם לשובע:

לשובע בגי' אפילו אוכל קימעא:

פסוק ו

שלום אותיות לשמו ששמו שלום:

והשבתי חיה רעה בגי' אלו ד' מלכיות בבל מדי יון אדום:

פסוק ח

ורדפו מכם חמשה בגי' חלשים שבכם:

רבבה ד'. אחותנו את היי לאלפי רבבה. רבבה כצמח השדה. ושנים יניסו רבבה. רבבה ירדופו. שהתפללו עליה שיהיו זרעה מאותם שנאמר בהם רבבה כצמח ורבבה ירדופו:

פסוק ט

ופניתי אליכם פני ת"י שת"י שנים שעמד הבית היו פני שם כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים אבל לאחר שגלו אנה פנה דודך:

פסוק יא
ונתתי משכני מנין שנים של משכנ"י עמד בית שני וסמיך ליה ואכלתם ישן שבזכות בית המקדש בא השובע:

פסוק יב
והתהלכתי ב' במסורה והתהלכתי בתוככם. והתהלכתי באמתך בזכות והתהלכתי באמתך והתהלכתי בתוככם. מאם בחקותי עד קוממיות כל האלפ"א בית"א חוץ מסמ"ך וף' וכן בויתן לך חסר סמ"ך וף' כי אין שטן ולא אף וקצף ונגף ואנף בברכות אלו:

פסוק יג
קוממיות ב' תגין על הקו"ף שעתידין להיות קומתן מאה אמה ולמ"ד ר' אמה לכך יש בה שני תגין:

פסוק טז
ואכלוהו ג' במסורה ואכלוהו אויביכם ואכלוהו במקום קדוש ואכלוהו ויכלוהו פי' אני אמרתי ואכלוהו במקום קדוש שתשמרו מצותי ותשארו בארץ במקום קדוש ואתם לא עשיתם כן על כן ואכלוהו ויכלוהו ואת נוהו השמו ואכלוהו אויביכם:

פסוק יז
ורדו שנים במסורה ורדו בכם שונאיכם ואידך ורדו בנוגשיהם אלו זכיתם ורדו בנוגשיהם עכשיו שלא זכיתם ורדו בכם שונאיכם:

פסוק יח
ואם עד אלה ס"ת מדה שאמדוד לכם מדה כנגד מדה:

פסוק יט
את גאון בגי' זה המקדש. את גאון עוזכם. בגי' זה ירושלים:

פסוק כא
כחטאתיכם בגי' בין בשוגג בין במזיד:

פסוק כה
נקם ב' במסורה נקם ברית נקם אחת משתי עיני גבי שמשון כדאיתא בסוטה שעברו פלשתים על שבועתם וזה הוא נקם ברית דהיינו שבועה דבשביל השבועה שעברו אמר אנקמה נקם אחת:

פסוק לג
ואתכם אזרה הזי"ן עקומה לומר לך שנתתי לכם ארץ ז' עממין לקיים התורה שחצבה עמודיה שבעה. ואתם שבעה תועבות בלבבכם לכך אתכם אזרה:

והריקותי ב' במסורה הכא ואידך והריקותי לכם ברכה עד בלי די ואתם לא רציתם לקיים מצותי על כן והריקותם אחריכם חרב:

פסוק לז

ורודף ג' במסורה וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין ואידך כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים ואידך אפרים רועה רוח ורודף קדים בשביל שהם רודף שלמונים ורודף קדים על כן וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין: ו' פעמים כתיב בפרשה עון עונם וכנגדם גלו ששה פעמים ג' ע"י סנחריב וג' ע"י נבוכדנצר:

פסוק מב

וזכרתי את בריתי יעקב ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור ומונח לפני הקב"ה. האבות מנויין למפרע אומר הקב"ה אני זוכר מאין באתם ומונה וממשמש היחס עד למעלה עד בן יעקב בן יצחק בן אברהם. בכולם כתיב אף חוץ מיעקב שהיתה מטתו שלמה ולא יצא ממנו פסולת. וזכרתי. הפסוק מתחיל בזכירה ומסיים בזכירה שלעולם יזכור זכות אבות אברהם נקרא עבדו כדכתיב זכור לעבדיך וסמיך ליה לאברהם וכן ביעקב כתיב יעקב עבדי משא"כ ביצחק לפי שאברהם ויעקב קיימו המצות בין בארץ בין בח"ל משא"כ ביצחק. אברהם ויעקב הוזכרו ראש לאבות ויצחק לא הוזכר בשום מקום בראש לפי שר"ל לעשו הוה גביר לאחיך לעשותו ראש ליעקב:

פסוק מג

והארץ תעזב מהם זי"ן עקומה ששבעה שנים נתקיים בא"י גפרית ומלח. מתחלת התוכחה עד געלה נפשם ש"ץ תיבות כנגד ש"ץ שנים שחטאו עשרה שבטים ובכולן לא הוזכר בהם השם לפי שאמרו אין להם חלק באלהי ישראל ולכך כתיב בדברי הימים ושבועתו ליצחק ובתהלים כתיב לישחק שנשבע הקב"ה כל זמן שלא יחטאו בניו יותר מש"ץ שנים שלא יגלם. בפרשת ערכין יש נ' שקלים ול' שקלים וכ' שקלים וי' שקלים וה' שקלים וג' שקלים וט"ו וי' שקלים בין זכר לנקבה שהוא סך הכל קמ"ג שקלים לכפר על מ"ה קללות שבת"כ וצ"ח שבמשנה תורה שהם בין הכל קמ"ג ולכך סמך ערכין לקללות:

פרק כז

פסוק כט

יחרם ג' כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה זובח לאלהים יחרם יחרם כל רכושו לומר מה חייבי מיתות לא נשקול ממונא ונפטריה אף חייבי ממון אין לנו לפוטרו עד

שישלם וזהו יחרם כל רכושו דאיירי כחייבי ממון איתקש לזובח לאלהים יחרם. דהיינו חייבי מיתות דבשניהם אני אומר לא יפדה:

פסוק לד

אלה המצות מצות במלוי מ"ם צד"י ו"ו תי"ו עולה תרי"ב והוא בגי' תלמידי חכמים על שם חכם לב יקח מצות: